

Protokoll fört vid inspektion av Statens institutionsstyrelses LVM-hem Rebecka den 16 juli 2013

Inledning

På uppdrag av justitieombudsmannen Lilian Wiklund inspekterade tf. enhetschefen Gunilla Bergerén, tillsammans med föredragandena Elisabeth Sjöblom och Lars Olsson, den 16 juli 2013 Statens institutionsstyrelse (SiS), LVM-hem Rebecka. Inspektionen var oanmäld.

Inspektionen är en del av JO:s uppdrag att fullgöra de uppgifter som ankommer på ett nationellt besöksorgan (national preventive mechanism, NPM) enligt det fakultativa (frivilliga) protokollet den 18 december 2002 till Förenta nationernas konvention mot tortyr och annan grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning.

Inspektionens genomförande

Inspektionen inleddes med att JO:s medarbetare togs emot av tf. institutionschefen AA. Därefter förevisades hemmets lokaler vid en rundvandring. JO:s medarbetare samtalade med intagna och personal samt granskade vissa handlingar. Inspektionen avslutades med en sammanfattande genomgång av iakttagelserna med AA.

Iakttagelser under inspektionen

Organisation m.m.

LVM-hemmet Rebecka ligger på Färingsö i Ekerö kommun. Hemmet tar emot unga kvinnor mellan 18 och 25 år från hela landet med ett narkotika- eller blandmissbruk som tvångsvårdas enligt lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall (LVM). Även gravida och kvinnor med psykiska störningar kan placeras på hemmet enligt ovan nämnda lag. LVM-hemmet Rebecka ligger i samma område som SiS ungdomshem Rebecka och man delar bland annat en administrationsbyggnad.

Hemmet har 15 låsbara platser som är fördelade på en intagningsavdelning och en motivations- och behandlingsavdelning. Båda avdelningarna finns i samma byggnad.

Intagningsavdelningen har två platser som vid behov kan utökas till fyra. På intagningsavdelning finns även en avgiftningsplats för ungdomshemmets intagna. Dubbelbeläggning av bostadsrum förekommer. Den genomsnittliga vårdtiden på hemmet är cirka tre månader varefter intagna placeras i öppnare vårdform utanför hemmet enligt 27 § LVM. Enligt hemmet är det bra att det inte finns öppna platser på Rebecka. Om man som intagen kan hantera en öppen placering så bör man enligt hemmet vara placerad enligt 27 § LVM.

Hemmet har en årlig beläggning på cirka 84 procent. Vid tidpunkten för inspektionen var 15 personer inskrivna på hemmet. Av dessa fanns sammanlagt nio intagna på de båda avdelningarna varav två hade varit omhändertagna i över fem månader. Fyra intagna var på placering enligt 27 § LVM, en avtjänade ett fängelsestraff och en var avviken. De intagnas ålder sträckte sig från 19 år till drygt 27 år.

För att minimera risken för våldsincidenter görs dagliga riskbedömningar av de intagna enligt skattningsmodellen Bröset Violence Checklist (BVC). Självskadebeteende och hot om suicid är vanligt förekommande och det händer att intagna förs till sjukhus för psykiatrisk vård.

Bemanning och bemötande

I hemmet tjänstgör ungefär 28 personer varav de flesta är kvinnor. I personalgruppen finns bl.a. institutionschef, avdelningsföreståndare, behandlings- och utredningssekreterare, behandlingsassistenter, psykolog och administrativ personal. Merparten av behandlingsassistenterna har behandlingsassistentutbildning eller är socionomer.

Dagtid bemannas de båda avdelningarna av totalt åtta behandlingsassistenter. Under nattetid består bemanningen av tre behandlingsassistenter. Ensamarbete förekommer inte på avdelningarna. All personal bär larm.

En intagen berättade att hon var utsatt för mobbing av två andra intagna vilket hon framfört till personal. Hon ska enligt egen uppgift ha fått till svar att de inte kunde göra något åt situationen. Vidare ska hon ha begärt att få vårdas i enskildhet men nekats detta. Några andra intagna och personal bekräftade att den aktuella intagna var utsatt för mobbing vilket också noterats i daganteckningar. De uppgav att de var oroliga för hennes situation.

Vid samtal med intagna framkom att de inte kände sig trygga. Flera av dem hänvisade till en aktuell mobbingssituation där man inte upplevde att personalen hade kontroll på situationen. Det framfördes även att personalen inte skulle märka om någon av de andra intagna kom in i deras bostadsrum.

Personal framförde att merparten av de anställda bemöter intagna på ett respektfullt sätt men att intagna berättat för dem att de blivit dåligt bemötta och hotade av annan personal. Detta har tagits upp i personalgruppen, dock har ingenting hänt.

Intagning och information om rättigheter m.m.

Intagna transporteras vanligtvis till hemmet av polis eller Kriminalvårdens transporttjänst (TPT) och skrivs in på intagningsavdelningen. Ett särskilt utrymme finns för intagning där det även finns omklädningsrum och dusch. En rutinbeskrivning för intagning finns uppsatt på väggen. Den intagna får byta om till hemmets kläder och en ytlig kroppsbesiktning görs av kvinnlig personal. Alla intagna erbjuds möjlighet att duscha. Personliga tillhörigheter såsom kläder och väskor visiteras och omhändertaras. De återlämnas när den intagna flyttar till behandlings- och motivationsavdelningen. Värdesaker, mobiltelefoner och datorer låses in i ett värdeskåp och återfås när den intagna lämnar institutionen. Vid misstanke om drogpåverkan får den intagna lämna urinprov. I samband med intagningen genomförs ett ankomstsamtal och en folder med information om bl.a. sjukvård, dagliga rutiner, rättigheter och institutionens befogenheter delas ut.

På intagningsavdelningen finns två bostadsrum och ett uppehållsrum möblerat med soffgrupp, tv och köksmöbler. I en anslutande korridor finns ett avskiljningsrum och ett bostadsrum. Bostadsrummen är möblerade med väggfast säng. Avskiljningsrummet har en gallerförsedd innerdörr och är försett med toalett vilket övriga bostadsrum saknar. Avskilda övervakas genom gallergrinden. Avskiljningsrummet används även som vanligt bostadsrum. Korridoren går att stänga av mot den övriga avdelningen, t.ex. vid vård i enskildhet.

Det har inte förekommit några avskiljningar de senaste fyra åren. Vård i enskildhet förekommer och den intagna kan då placeras på intagningsavdelningen. Personal är alltid närvarande vid vård i enskildhet.

Vid s.k. husmöten som genomförs var fjortonde dag, informerar biträdande avdelningsföreståndaren de intagna om t.ex. rätten att överklaga beslut och möjligheten att tillskriva institutionschefen i bemötande- och behandlingsfrågor.

Några intagna berättade att de inte fått någon skriftlig information i samband med intagningen.

Motivations- och behandlingsavdelningen

Motivations- och behandlingsavdelningens bostadsrum ligger i en lång korridor och har standardutrustning. Dusch och toalett finns i korridoren. Intagna kan låsa sina bostadsrum från utsidan men inte från insidan.

Avdelningen har ett mindre gemensamhetsutrymme som är öppet dagtid med soffgrupp, tv, spel och böcker. Bakom ett draperi finns en konditionsmaskin. På eftermiddag och kvällstid är ett större gemensamhetsrum öppet som har soffgrupp och tv. Dagtid används rummet för samtal och programverksamhet. Det finns en gemensam matsal. Dusch- och toalettutrymmen finns i korridoren där det även finns ett solarium och bastu. Hygienutrymmen och bostadsrum städas av de intagna. Det finns ett rum för sjuksköterskan där bl.a. utdelning av läkemedel sker. I tvättstugan kan intagna tvätta sina egna kläder. Cigaretter och övriga varor går att beställa från en kiosk.

Behandling och sysselsättning

Vårdkedjan för en intagen i LVM-hemmet Rebecka kan sammanfattas på följande sätt. De flesta intagna är avgiftade på sjukhus innan de tas in på intagningsavdelningen. Det är den intagnas tillstånd som avgör vistelsetiden på intagningsavdelningen. Oftast brukar en intagen vistas där några dygn innan hon flyttas över till behandlings- och motivationsavdelningen. I nära anslutning till intagningen intervjuas den intagna (DOK-intervju) om sin syn på nuvarande situation och eventuellt önskan till förändring. En kontaktperson utses och behandlingsplan upprättas inom tio dagar av kontaktpersonen i samråd med den intagna, behandlingssekreteraren och socialtjänsten. Resultatet av DOK-intervjun används som underlag vid upprättandet av behandlingsplanen.

Hemmet erbjuder behandlingsprogrammen Motiverande samtal (MI) och Återfallsprevention (ÅP). Vidare finns en missbruksgrupp som leds av en konsult och man bjuder in gästföreläsare. De intagna kan ägna sig åt fysisk träning samt skapande verksamhet, t.ex. sömnad och musik. Det finns även möjlighet för intagna på motivations- och behandlingsavdelningen att följa med personalen på bad- och inköpsresor och att träna på gym.

Varje morgon hålls ett möte klockan 08.30 där intagna kan anmäla sig till dagens aktiviteter. Det är frivilligt att delta men personalen försöker uppmuntra alla intagna att delta. Intagna som inte deltar i morgonmötena får delta i gruppaktiviteter som sömnad etc. men inte vid inköpsresor och promenader. De får inte heller träna på gymmet som finns inom hemmets område. Merparten av de intagna deltar vid morgonmötet.

Sysselsättningen på intagningsavdelningen består mest av samtal med personal och tv-tittande. Intagna kan även komma ut på balkongen minst en gång i timmen.

De intagna som JO:s personal samtalande med uppgav att det var brist på sysselsättning och att man bara sitter i fåtöljerna. En av dem nämnde att ”tjejerna bråkar och betar sig som på dagis” på grund av sysselsättningsbrist. Personal framförde att miljön upplevs som långtråkig. Det framkom att vid kontaktpersonernas frånvaro, t.ex. vid semester, utses ingen ersättare utan de intagna får vänta på att kontaktpersonen åter är i tjänst. Personalen ansåg att det borde erbjudas mer sysselsättning.

Möjlighet till daglig utomhusvistelse

Intagna på intagningsavdelningen har tillgång till en cirka 16 kvadratmeter stor balkong med utsikt mot en skogsdunge. Balkongen är inhägnad med galler och det finns ett tak som skyddar mot nederbörd. Rökning är tillåten på balkongen, som enligt personal används främst av rökare. Dörren är vanligtvis låst men personalen låser upp om en intagen vill ut på balkongen.

Till motivations- och behandlingsavdelningen hör en rastgård i form av en trädgård. I anslutning till rastgården finns en inglasad altan med tak som är låst och används som rökutrymme. Rastgården omgärdas av ett flera meter högt plank och skydd finns för nederbörd. I rastgården finns bl.a. trädgårdsmöbler och en grill.

Rökning är tillåten på rastgården som, enligt institutionsledningen, hålls öppen dagligen och även kvällstid. Intagna kan också i sällskap av personal promenera inom hemmets område. De flesta intagna får, efter individuell bedömning, gå på promenad cirka en vecka efter att de skrivits in på hemmet.

Flera intagna beskrev att promenadgården hålls stängd om det är lite personal i tjänst. Det medför att de inte kommer ut dagligen.

Kontakt med omvärlden

På motivations- och behandlingsavdelningen finns en telefonhytt för ingående samtal. En fast automat för telefonkort är installerad i korridoren för utgående samtal. Telefonkort delas ut till klienterna i samband med utdelning av fickpengar. Telefonsamtal är vardagar 16.30–22.00 och under helger 08.00–22.00. Intagna på intagningsavdelningen kan med hjälp av personalen ringa från en telefon på avdelningen. Ett nytt system med bärbara telefoner kommer att införas hösten 2013. Medhavda mobiltelefoner eller datorer är inte tillåtna på avdelningarna. Personalen hjälper intagna att hämta telefonnummer och adresser ur deras mobiltelefoner. Det finns inga begränsningar avseende samtal till t.ex. socialtjänsten eller advokat.

Särskilda besöksrum finns på båda avdelningarna. Personalen på intagningsavdelningen försöker motivera intagna att inte ta emot besök under de första dagarna på hemmet. Om misstanke finns att otillåtna preparat eller föremål kan komma att tas in på hemmet kan den intagna nekas att ta emot besök.

Privata brev och andra försändelser till intagna öppnas av den intagna i personalens närvaro. Om man inte misstänker något särskilt överlämnas brevet till den intagna i närvaro av övriga intagna. Myndighetsbrev eller brev från t.ex. advokat behöver inte öppnas inför personal.

En intagen sade att det ibland var stökigt att ringa från telefonautomaten i korridoren. Vidare uppgav två intagna att de fått öppna myndighetspost inför personal.

Hälso- och sjukvård

En heltidstjänstgörande sjuksköterska finns på hemmet under dagtid måndag till fredag. Det finns ytterligare en sjuksköterska som kan tas in vid behov. Övriga tider är man hänvisad till ordinarie sjukvård utanför hemmet. Det finns två läkare, båda psykiatriker, som är knutna till hemmet. Läkarna täcker upp för varandra och en av dem finns alltid på plats en dag i veckan. Varje vecka finns även en psykolog att tillgå på hemmet.

Sjuksköterskan träffar alla intagna i samband med eller i nära anslutning till inskrivningen. Alla intagna läkarundersöks och erbjuds hälsotest och provtagning för bl.a. hepatit och hiv. Det är relativt vanligt att intagna har en grundproblematik med autism och ADHD. Hemmet samarbetar med olika vårdaktörer, t.ex. ungdomsmottagningen på Ekerö och S:t Görans sjukhus. När behov av tandvård uppstår förs den intagna till folktandvården på Ekerö eller S:t Eriks tandvårdsakut.

Medicin delas ut av ett antal behandlingsassistenter som har delegation av sjuksköterskan. Det ska alltid finnas en medicinsvarig i tjänst som sköter medicinutdelningen. Rutinbeskrivning finns för medicinutdelning. Sjuksköterskan har mottagning på tisdagar och intagna behöver inte informera personalen om anledningen till besöket.

Avslutande genomgång

Vid den avslutande genomgången redogjorde JO:s medarbetare för sina iakttagelser vid inspektionen. Institutionsledningen framförde bland annat följande.

Det är den intagnas hälsotillstånd som avgör när placering på motivations- och behandlingsavdelningen kan ske. Bedömningen görs av sjuksköterskan och/eller läkaren. Vid långvarig vistelse på intagningsavdelningen erbjuds den intagna möjlighet till utomhusvistelse genom promenader tillsammans med personal. Det finns ingen generell regel om hur snart en intagen ska kunna komma ut på promenad. Det är alltid hälsotillståndet som avgör detta. Intagna på motivations- och behandlingsavdelningen ska dagligen kunna komma ut på promenadgården. Institutionsledningen menade att intagna även kommer ut på promenadgården under helger. Möjligheten för intagna att komma ut på olika aktiviteter som utflykter etc. är beroende av personaltillgång. Hemmet har nu startat mindre personalkrävande aktiviteter för intagna. Intagna informeras alltid när kontaktpersonen är ledig och vad som kommer att hända under frånvarotiden.

Institutionsledningen framförde vidare att det inte finns några begränsningar för hur många telefonkort intagna får köpa. Post till intagna delas ut på avdelningsföreståndarens rum och privat post öppnas av den intagna under närvaro av personal. Myndighetsbrev behöver normalt inte öppnas inför personal. Vid misstanke om att myndighetsbrev kan innehålla droger öppnas brevet av den intagna inför personal.

Institutionsledningen har kännedom om att en intagen utsatts för mobbing av två andra intagna. Samtal har ägt rum med berörda personer och personalen har fått direktiv om att hålla sig i närheten av de inblandade personerna. Ledningen vill ha ett objektiva material från personalgruppen. Det är lätt att en bild byggs upp kring en händelseprocess. Den intagnas delaktighet känner ledningen inte till. Hemmet saknar åtgärdsprogram mot mobbing. Personalen har utbildning i konflikthantering, etik och värdegrund.

Det är sällan det framgår i DOC intervjuerna att intagna känner sig otrygga. Enligt institutionsledningen har det aldrig hänt att intagna gått in i varandras rum i syfte att skada någon. Det händer att personal sitter hos intagna och håller dem i handen tills de somnat.

Vid protokollet

Elisabeth Sjöblom

Justeras den 2013-12-13

Gunilla Bergerén

Jag har tagit del av protokollet. Vad som framkommit föranleder följande uttalanden.

I protokollet har antecknats att flera intagna känner sig otrygga i hemmet bland annat med hänvisning till en uppkommen mobbingsituation. Den som är intagen på ett LVM-hem har rätt till en trygg och god omvårdnad och det är givetvis inte acceptabelt om mobbing förekommer. Med hänsyn till de uppgifter som lämnades vid den avslutande genomgången finns det inte skäl för mig att vidta någon åtgärd i saken.

Med anledning av vad som antecknats i protokollet om hemmets rutiner för brevhantering vill jag påminna om det ärende jag öppnat efter inspektionen av LVM-hemmet Hessleby i december 2012 rörande frågan om ett visst förfarande utgör kontroll av försändelser som avses i 35 § LVM (dnr 2793-2013).

Vad som i övrigt har framkommit föranleder inte några uttalanden eller någon åtgärd från min sida.

2013-12-13

Lilian Wiklund